

з веб-сайтами і іншими ресурсами. Надає більше можливостей для взаємодії і обговорення в класі. Робить заняття цікавими і захоплюючими для викладачів і студентів завдяки різноманітному і динамічному використанню, розвиває мотивацію. За рахунок розширених ілюстративних можливостей навчання і активного використання інтерактивних моделей процесів, що вивчаються, вбудованих в електронні навчальні посібники, кожен слухач стає активним учасником заняття, експериментатором, залученим у процес навчання, що, зрештою, приводить до кращого розуміння і засвоєння матеріалу.

Література

1. Суворова П. Интерактивное обучение: новые подходы. — http://www.ychitel.com/menu%20to/pravo/pravo_3_3.html.
2. Дерешко Б. Ю. Классификация информационно-коммуникационных образовательных технологий и их использование в учебном процессе вуза // Телекоммуникации и информатизация образования. — 2006. — № 1. — С. 62-74.
3. Пидкасистый П. И. Технология игры в обучении и развитии / П. И. Пидкасистый, Ж. С. Хайдаров. — М. : Роспедагенство, 1996. — 268 с.
4. Карпенко О. М. Возможности новых телекоммуникационных технологий для совершенствования компьютерного обучения в вузе / О. М. Карпенко, С. П. Лукьянов, В. А. Кривова // Телекоммуникации и информатизация образования. — 2005. — № 6. — С. 82-92.

Анотація

У статті наголошується, що за рахунок розширених ілюстративних можливостей навчання і активного використання інтерактивних моделей процесів, що вивчаються, вбудованих в електронні навчальні посібники, кожен юрист стає активним учасником заняття, експериментатором, залученим у процес навчання, що, зрештою, приводить до кращого розуміння і засвоєння матеріалу.

Ключові слова: інтерактивна дошка.

Summary

Interactive board usage for legal practitioners and lawyers gives a various possibilities to improve their professional skills and habits. Author gives some recommendations on the theme.

Keywords: interactive board.

УДК 343.982.9(477)

В. Ф. Якутко

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В УКРАЇНІ

У багатьох країнах дуже часто став уживатися термін «поліграф», або детектор брехні. Поліграф — це прилад, який вимірює і фіксує значення параметрів фізіологічних змінних людини при відповідях на запитання поліграфічного тесту.

Поліграфічний тест — особливим чином підібрані до конкретної ситуації запитання, що мають чітку позиційну структуру. Тест формується з запитань, які несуть різні смислові і функціональні навантаження [1]. Запитання одного тесту пред'являються (ставляться при включеному поліграфі) в довільному порядку від трьох до п'яти разів кожний.

© В. Ф. Якутко, 2009

При внутрішній напрузі, наприклад, при відповідях на «неприємні» запитання при помилковому свідченні, ці змінні (кров'яний тиск, частота пульсу, вологість шкіри, частота дихання та інші) приймають значення, істотно відмінні від звичних для даної людини. Оцінюючи одержані результати вимірювань фізіологічних змінних, роблять висновки про істинність свідчення [1; 2].

Як правило, точність результатів поліграфічних тестів сягає до 98 %. Решта 2 % — залежать від професіоналізму самого поліграфолога і суб'єктивних чинників: психічного стану людини, утомленості або стану наркотичного сп'яніння [3].

Основний аргумент на користь широкого застосування поліграфа в практиці розслідувань різної спрямованості і в профілактичних заходах — це об'єктивність реєстрованих процесів і можливість у відносно короткі терміни одержати інформацію, яку або взагалі не можливо, або дуже важко і дорого одержати традиційними методами.

У 2005 році близько 65 країн світу використовували перевірки на поліграфі, що становить близько 25 % країн світу. В деяких країнах, наприклад в Японії, Канаді, Ізраїлі, Південній Кореї, Польщі, Туреччині, докази, одержані за допомогою перевірки на поліграфі, можуть бути представлені і враховуватися в суді.

У США щорічно проводиться декілька мільйонів таких перевірок, а для багатьох категорій держслужбовців вони є обов'язковими.

У Європі в середньому кожний четвертий співробітник будь-якої компанії одурює свого працедавця. Шахрайство і зловживання власних службовців щорічно завдає європейським корпораціям збитку від 2 до 7 відсотків річного грошового обігу.

У 49 штатах США результати перевірки на поліграфі можуть бути визнані аргументами в суді зі згоди обох сторін. Приватний бізнес США щорічно втрачає близько 40 млрд дол. в результаті крадіжок. Це в основному крадіжки в магазинах і розкрадання з боку працюючого персоналу, але завдяки використанню поліграфа повертається від 20 до 24 млрд дол. В Україні крадіжки персоналом в супермаркетах стають поширеним явищем. Несумлінні і нечесні працівники спричиняють відчутні матеріальні збитки в будь-якій сфері людської діяльності [3, 4].

Попит на чесних працівників і ефективність вживання поліграфів визначили стрибок їх використання в Україні. Вживання поліграфів в Україні — зовсім не далеке майбутнє, а сьогоднішня реальність.

По кількості закуплених поліграфів Україна в 2006 році зайняла третє місце у світі — після США і Мексики, а в Європі вийшла на перше місце. В даний час в Україні працюють більше 10 охоронних фірм, що надають послуги поліграфологів. Число перевірок з використанням поліграфів щомісячно зростає на 70–80 % [4]. За послугами поліграфологів в Україні якнайбільше звертаються керівники банків, автотранспортних компаній, сервісних центрів, казино, ресторанів, будівельних і ремонтних компаній.

Поліграфічне тестування здійснюють поліграфологи, від якості підготовки яких багато в чому залежить ефективність і міра достовірності результатів

тестування. Базовий курс підготовки поліграфолога в Україні для комерційної структури звичайно становить 6–8 тижнів (не менше 200 навчальних годин) і включає теоретичний, лабораторний і практичний курси. Вартість навчання поліграфолога — 11–15 тис. грн. В США (США є родоначальниками індустрії поліграфів) вартість підготовки поліграфолога коливається в межах від 5 до 25 тис. дол. за курс навчання. Вартість поліграфологічних послуг в Україні сьогодні від 100 до 500 дол. за послугу (за кордоном — від 700 дол.) [3, 4].

Фахівці стверджують, що за день добре підготовлений поліграфолог може провести не більше трьох обстежень (інакше результати будуть неякісними).

Багато українських поліграфологів використовують у своїй роботі прилади американської компанії Lafayette Instrument (сегмент на світовому ринку — близько 85 %, продажі — в 77 країнах світу). Разом з американськими приладами в Україні широко використовуються поліграфи російських розробників (в Росії існує більше 200 розробок поліграфів, близько 400 поліграфологів проводять щорічно десятки тисяч перевірок, а за обсягом вживання поліграфів Росія входить в першу п'ятірку країн світу) [4].

Основні причини використання поліграфа такі:

- застосовний для будь-якого виду розслідування і дозволяє швидко виявляти брехню;
- забезпечує отримання додаткової інформації, яка прямо або побічно пов'язана з напрямом або об'єктом розслідування;
- прискорює хід розслідування при відносно невисоких витратах;
- забезпечує об'єктивну і швидку оцінку достовірності повідомленої кандидатурою інформації, його потенційної благонадійності і лояльності;
- дозволяє виявляти приховані ознаки досконалих або підготовлюваних зловживань, інших чинників, що впливають на благонадійність співробітників.

З появою поліграфа як інструмента, який сприяє розкриттю злочинів, виникла і проблема законності його вживання. У світі немає однозначних відповідей на запитання, пов'язані з використанням поліграфа:

- Чи порушує перевірка на поліграфі право людини на таємницю?
- Чи можна використовувати результати перевірок на поліграфі в суді?
- Чи не веде до приниження особи процес тестування?
- Який юридичний статус поліграфа при вирішенні кадрових і трудових питань?

Всі ці питання обговорюються у всьому світі до теперішнього часу, і Україна не є виключенням.

Застосування поліграфа в Україні засновано на принципах, що прийняті в інших країнах і не суперечать українському законодавству:

- принцип добровільності ухвалення рішення на проходження дослідження від самого кандидата;
- попереднє ознайомлення із змістом тем або питань кандидата на процедуру;
- право опитуваного у будь-який момент перервати процедуру.

В Україні немає спеціальних законодавчих актів, регулюючих використання поліграфа, проте він може застосовуватися на підставі Кодексу законів про працю України [5].

У ст. 26 при прийомі на роботу передбачається можливість проведення додаткових перевірок, а за ст. 40 трудовий договір може розриватися при невідповідності працівника посаді.

Застосування поліграфа в органах внутрішніх справ України може здійснюватися на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Так, ст. 9 Закону не забороняє використання технічних засобів, які не пригніблюють свободу і не завдають збитку здоров'ю людей і навколишньому середовищу. Посилаючись на чинне законодавство, можна зробити висновок, що ніяких обмежень на використання поліграфа в Україні не існує.

Використовуючи рішення Кабінету Міністрів України № 170 від 19 березня 1994 р. «Про впорядкування вживання контрактної форми трудового договору» (п. 21 Рішення), яке закріплює право працедавця на припинення трудових відносин і з інших причин, які не передбачені трудовим законодавством, але вказані в трудовому контракті.

Варіант виписки з контракту, який укладається з претендентом при оформленні на роботу може бути таким:

«...Учитывая значимость и ответственность возложенных обязанностей, сотрудник (должность) обязан регулярно проходить специальное психофизиологическое исследование с использованием методик, не наносящих вред здоровью опрашиваемых. Полученная в ходе обследования информация носит конфиденциальный характер и доводится только до руководителя предприятия.

Освобождение сотрудника от занимаемой должности производится руководством предприятия по основаниям, предусмотренным действующим законодательством, при наличии оснований к утере доверия со стороны руководства (доказанные оперативным или иным путем факты нарушений, выявленные в ходе проверки на полиграфе; в другом варианте — в случае повторного уклонения (избегания) проверки без уважительной причины), а также в случае нарушений положений настоящего Контракта...»

Поліграф використовується для вирішення двох основних завдань: профілактика правопорушень і їх розкриття [3, 4].

Перше завдання розв'язується шляхом проведення кадрових перевірок. Профілактика дає відмінний результат при використанні поліграфа для роботи з кадрами на етапі прийому і при періодичних перевірках працюючого персоналу.

Поліграф на етапі прийому на роботу дозволяє виявляти:

- спотворені анкетні дані;
- підроблені документи, що надаються;
- негативні звички і пристрасті;
- кримінальне минуле;
- справжні причини звільнення з попереднього місця роботи;
- істинні мотиви влаштування на роботу і багато інших.

Періодичні перевірки з використанням поліграфа допомагають виявляти досконалі або підготовлювані правопорушення і зловживання; зв'язки з кримінальним світом або конкурентами; змову з метою нанесення збитку і багато інших. Практика показала, що поліграф є хорошим стримуючим чинником для неблагонадійного персоналу.

При вирішенні другого завдання — розкриття досконалих правопорушень застосування поліграфа дозволяє:

- звузити коло з числа підозрюваних, виявити осіб, причетних до правопорушення, і ролі кожного при здійсненні групового правопорушення;
- уточнити обставини і склад правопорушення;
- забезпечити пошук без вісті зниклих осіб;
- визначити безпосередніх замовників і виконавців у правопорушеннях, що розслідуються, і усунути підозру в причетності до них;
- розкрити лжесвідчення, лжепотерпілих і випадки самозвинувачення;
- виявити осіб, що ховаються від правосуддя і які знаходяться в розшуку;
- знайти канали просочування важливої інформації (комерційна або банківська таємниці, конфіденційна інформація і ін.) і причетних до цього осіб.

Необхідно відзначити, що в багатьох країнах існують законодавчі акти, регламентуючі застосування поліграфа. В Україні, на думку багатьох українських депутатів, поява закону про поліграф теоретично можлива, але практично не потрібна. У принципі, його застосування і зараз не суперечить українському законодавству. Довести неправомірність використання детектора, спираючись на існуючу законодавчу базу, зараз достатньо складно, особливо якщо його застосовують із згоди претендента (наприклад, при оформленні на роботу працедавець рекомендує кандидату пройти тестування на детекторі, той відмовляється і йде шукати інше місце роботи — нічий права не порушуються). Прихильники застосування поліграфа стверджують: якщо Україна йде у світовий ринок і світові організації, то в Україні повинні бути закони, регламентуючі застосування поліграфа.

Література

1. Журип С. И. Практика и теория использования детекторов лжи. — М. : Радио и связь, 2004. — 143 с.
2. Москалюк А. Детекторы лжи. Новый виток развития? // Компьютерное обозрение. — 2002. — № 28. — С. 58.
3. <http://www.ukrpolygraph.org> — Український поліграфологічний журнал.
4. <http://www.polygraph.com.ua> — Центр детекції брехні.
5. <http://www.kpk.org.ua> — Комитет противодействия коррупции и организованной преступности.

Анотація

Автор наголошує на необхідності розробки спеціального законодавства для використання поліграфа не тільки у процесі розслідування кримінальних справ, а й у більш широкому сенсі.

Ключові слова: поліграф, законодавство.

Summary

The main idea of this article is connected with broaden usage of polygraph social, legal and conventional perspectives.

Keywords: polygraph, legislation.